บทเรียนที่

5

ความเสียดทาน

วิชา กลศาสตร์เครื่องกล

1 ความหมายของความเสียดทาน

เมื่อวัตถุสองชนิดสัมผัสกัน แรงปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นจะแบ่งออกเป็นสองส่วนหลัก ๆ คือ แรงปฏิกิริยาแนวตั้งฉาก (Normal Reaction Force: $\vec{N}$) ซึ่งเป็นแรงที่ตั้งฉากกับผิวสัมผัส และแรงปฏิกิริยาแนวสัมผัส (Tangential Reaction Force) หรือที่เรียกว่า แรงเสียดทาน (Friction Force: $\vec{F}$) ซึ่งเกิดจากความขรุขระของผิวสัมผัส และทำหน้าที่ต้านทานการเคลื่อนที่ของวัตถุ

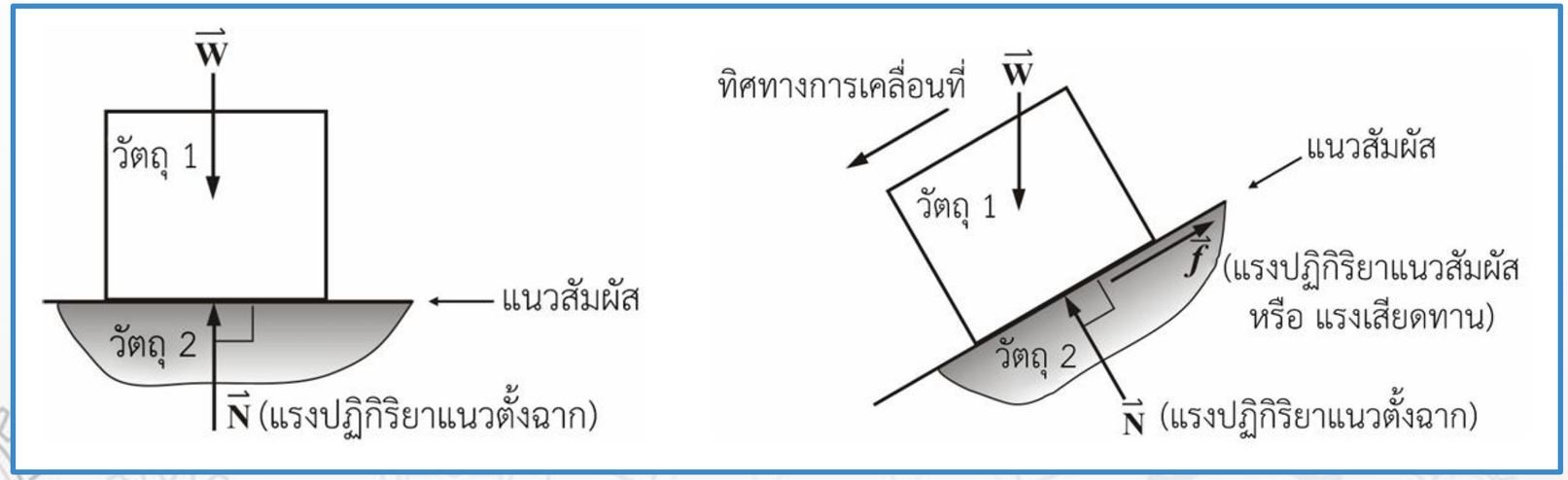

2 คุณสมบัติของแรงเสียดทาน

1 แรงที่เกิดขึ้นระหว่างผิวสัมผัสบนวัตถุกับพื้น เป็นแรงคู่กิริยา และแรงปฏิกิริยาต่อกัน ดังรูป

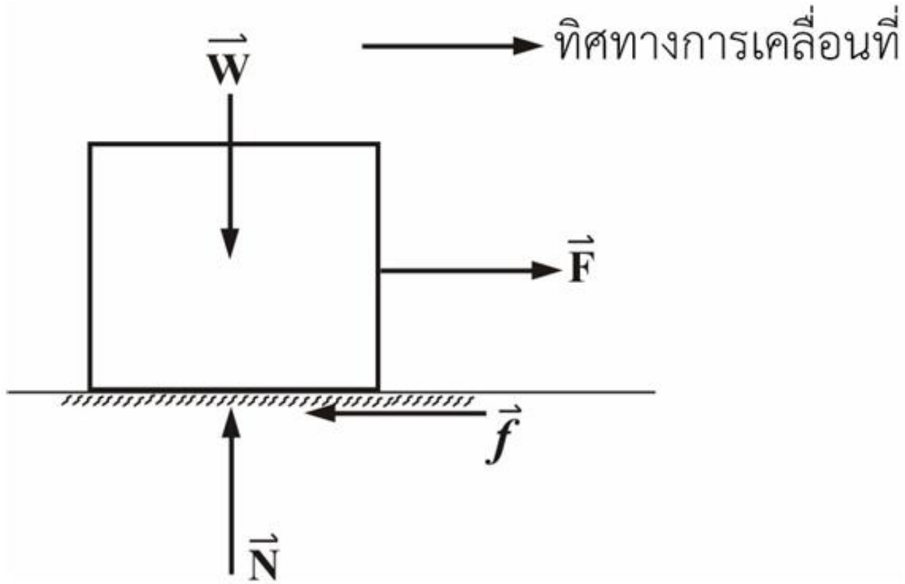

2 แรงเสียดทานเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านการเคลื่อนที่ของวัตถุที่พยายามจะเคลื่อนที่หรือกำลังจะเคลื่อนที่ในทิศทางตรงข้ามกับการเคลื่อนที่ของวัตถุ ไม่จำเป็นต้องตรงข้ามกับแรงที่มากระทำ ดังนั้นต้องดูแนวโน้มของวัตถุว่าจะเคลื่อนที่ไปทางไหนแล้วจึงเขียนทิศทางของแรงเสียดทานในทิศทางต้านการเคลื่อนที่ ดังรูป

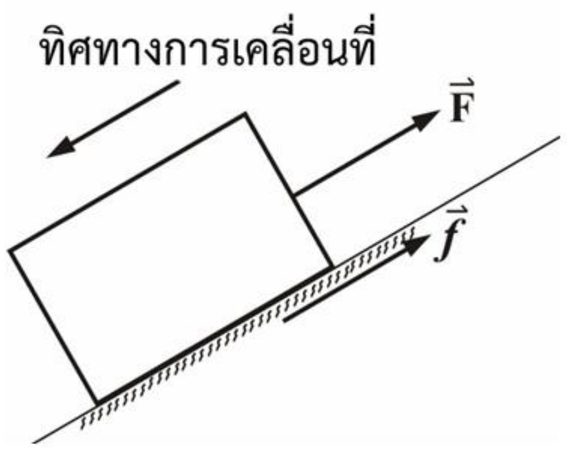

3 แรงเสียดทานนั้นขึ้นอยู่กับชนิดผิวสัมผัสและความเร็วในการเคลื่อนที่

3 ชนิดของแรงเสียดทาน

3.1 แรงเสียดทานสถิต (Static Friction Force : $\vec{f}_s$)

แรงเสียดทานนี้เกิดขึ้นเมื่อวัตถุยังไม่เคลื่อนที่ หรือกำลังจะเคลื่อนที่ มีแรง $\vec{F}$ มากระทำต่อวัตถุมวล m ซึ่งวางอยู่บนพื้น สามารถเขียนเป็นผังวัตถุอิสระได้ดังรูป

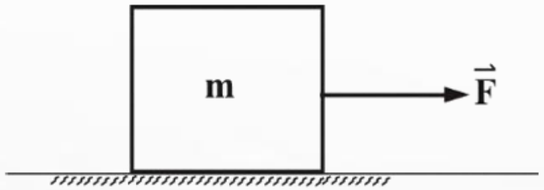

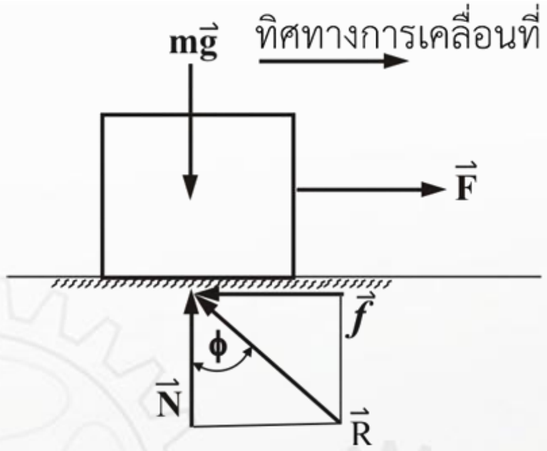

กรณี 1

ถ้าวัตถุอยู่กับที่ใช้สมการสมดุล จะได้

แรงในแนวสัมผัสกับผิวสัมผัส (แรงเสียดทาน) $\vec{F} = -\vec{f}_s$

แรงในแนวตั้งฉากกับผิวสัมผัส $\vec{N} = m\vec{g}$

กรณี 2

เมื่อวัตถุเริ่มจะเคลื่อนที่พอดี ค่า $\vec{f}_s$ จะมีค่าสูงสุด ซึ่งเป็นสัดส่วนโดยตรงกับแรงปฏิกิริยาในแนวตั้งฉาก ($\vec{N}$) จะได้สมการความสัมพันธ์ คือ

$$f_{s\,max} = \mu_s N$$

โดย $f_{s\,max}$ คือ ขนาดของแรงเสียดทานสถิตสูงสุด

μ_s คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเสียดทานสถิต

N คือ ขนาดของแรงในแนวตั้งฉากกับผิวสัมผัส

3.2 แรงเสียดทานจลน์ (Kinetic Friction Force : $\vec{f}_k$)

เมื่อเพิ่มขนาดแรง F มากขึ้นจน ทำให้วัตถุเคลื่อนที่ แรงเสียดทานที่เกิดขึ้น จะมีค่าคงที่ และมีค่าน้อยกว่า $f_{s\ max}$ และ จะได้สมการความสัมพันธ์ คือ

$$\bar{f}_k = \mu_k N$$

โดย f_k คือ ขนาดของแรงเสียดทานจลน์

μ_k คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเสียดทานจลน์

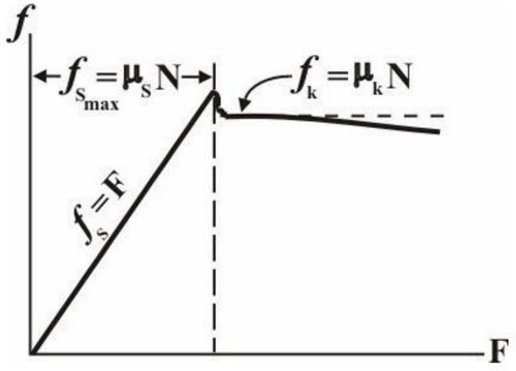

จากรูป สรุปได้ว่า เมื่อวัตถุอยู่นิ่ง f_s เท่ากับ F กราฟจะเป็นเส้นตรง และเมื่อเพิ่มขนาดแรง F มากขึ้นจน f_s มากที่สุด จะได้ $f_{s\ max} = \mu_s N$ และ เมื่อเพิ่มขนาดแรงขึ้นอีกจนทำให้วัตถุเคลื่อนที่ แรงเสียดทานจะลดลง จะได้ $f_k = \mu_k N$ และจะมีค่าคงที่เมื่อวัตถุเคลื่อนที่เร็วขึ้น

4 มุมของแรงเสียดทาน

มุมของแรงเสียดทาน เขียนเป็นสมการได้ คือ

$$\tan\theta = \frac{f}{N}$$

และ $\frac{f}{N} = \mu$ ดังนั้น $\mu = \tan\theta$

5 สัมประสิทธิ์แรงเสียดทาน

ค่าสัมประสิทธิ์แรงเสียดทาน เป็นค่าที่ได้จากการทดลอง ซึ่งจะแปรผันไปตามความเรียบของพื้นผิว และสภาพการทดสอบที่เฉพาะเจาะจง จากในตารางจะเป็นเพียงค่าแนะนำทั่วไป ดังนั้นการเลือกใช้ค่าสัมประสิทธิ์แรงเสียดทานจะต้องพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงที่เหมาะสมที่สุด

วัตถุ	สภาพ	สัมประสิทธิ์ของแรงเสียดทานสถิต	สัมประสิทธิ์ของแรงเสียดทานจลน์
ไม้บนไม้	แห้ง	0.30-0.60	0.20-0.50
ไม้บนไม้	เปียก	0.40-0.70	0.20-0.40
ไม้บนโลหะ	แห้ง	0.20-0.60	0.30-0.50
ไม้บนโลหะ	เปียก	0.50-0.70	0.20-0.40
โลหะบนโลหะ	แห้ง	0.20-1.10	0.03-0.50
โลหะบนโลหะ	มีชั้นจาระบีเคลือบอยู่	0.10-0.50	0.03-0.30

6 ความเสียดทานบนพื้นเอียงผิวขรุขระ

6.1 มุมของพื้นเอียงเล็กกว่ามุมเสียดทาน

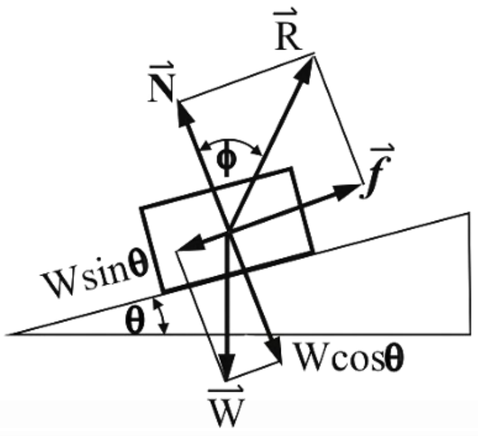

เมื่อวัตถุไม่มีแรงภายนอกมากระทำ วัตถุจะไม่ไหลลงด้วยน้ำหนักของตัวเอง เพราะแรงเสียดทานสูงสุดจะมากกว่าแรงลงตามพื้นเอียง ซึ่งแตกมาจากน้ำหนัก เนื่องจากมุมพื้นเอียงยิ่งเล็ก ค่า $W\cos\theta$ จะมีค่ามากแต่ค่า $W\sin\theta$ จะมีค่าน้อยลง ดังรูป

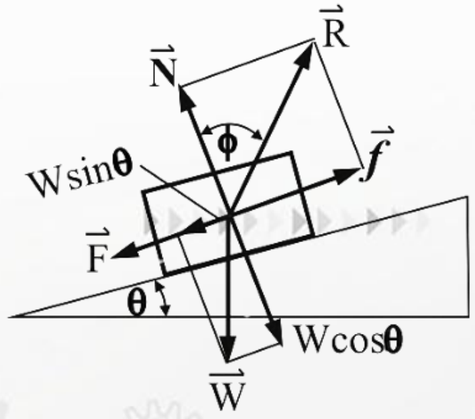

และถ้าต้องการให้วัตถุเลื่อนลงพอดี ต้องใช้แรง $\vec{F}$ ดังรูป ฉุดลงมาตามพื้นเอียง จะได้สมการสมดุล คือ

$$F + W\sin\theta = \mu W\cos\theta$$

6.2 มุมของพื้นเอียงเท่ากับมุมเสียดทาน

วัตถุจะไหลลงพอดีด้วยน้ำหนักตัวเอง เพราะแรงลงตามพื้นเอียง เท่ากับแรงเสียดทานสูงสุดพอดี ดังรูป

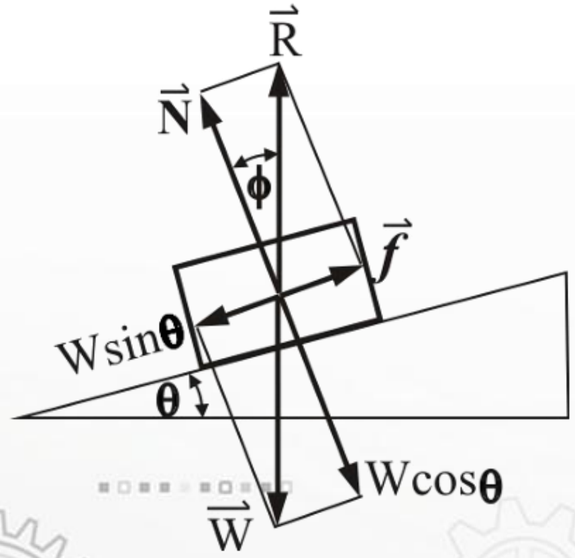

จากรูปวัตถุเลื่อนลงพอดีอยู่ในสภาวะสมดุล จะได้

$$W\sin\theta = \mu W\cos\theta$$

$$\mu = \frac{W\sin\theta}{W\cos\theta} = \tan\theta$$

6.3 มุมของพื้นเอียงมากกว่ามุมเสียดทาน

จากรูป วัตถุย่อมจะไหลลงด้วยความเร่ง เพราะแรงลงตามพื้นเอียงมากกว่าแรงเสียดทาน ต้องใช้แรง $\vec{F}$ ช่วยดึงขึ้นจึงจะสมดุลอยู่ได้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

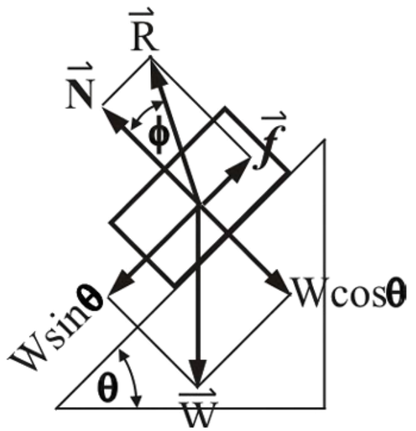

1 วัตถุเลื่อนลงพอดี

จากรูป วัตถุเลื่อนลงพอดี แรงเสียดทานย่อมจะสวนทางขึ้น สมดุลวัตถุเลื่อนลงพอดี

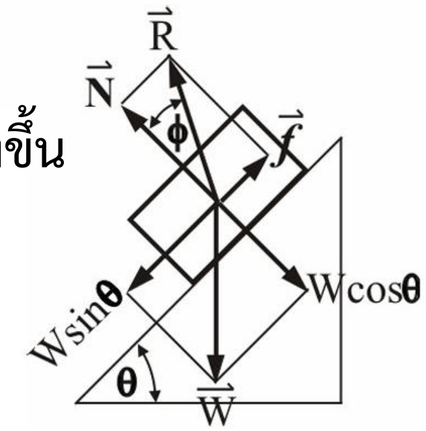

$$W\sin\theta = F + \mu W\cos\theta$$

2 วัตถุเลื่อนขึ้นพอดี

จากรูป วัตถุเลื่อนขึ้นพอดี แรงเสียดทานย่อมจะสวนทางลงสมดุลวัตถุเลื่อนขึ้นพอดี

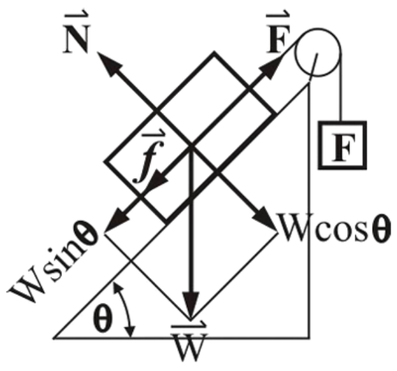

$$W\sin\theta + \mu W\cos\theta = F$$

7 ความเสียดทานของวัตถุพิงฝา

การคำนวณวัตถุพิงฝา มีหลักการดังนี้

1. เขียนแนวแรงแทนน้ำหนักและแรงปฏิกิริยาให้ครบทุกแรง
2. ใช้เงื่อนไขของการสมดุล คือ

$$\sum \vec{F} = 0$$

$$\sum \vec{M} = 0$$

3. วัตถุที่สมดุลจะใช้จุดใดเป็นจุดหมุนก็ได้